

## HUMİK MADDELERİN SAĞLIK SEKTÖRÜNDE KULLANIMI VE GİRİŞİMCİLİK FAALİYETLERİ

Zeynep OYURYÜZ ŞENEL, Aydın GÜREL

Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, 59030 Tekirdağ

### ÖZET

*Doğal ürünlerden olan humik maddelerin gerek güzellik ve gerekse tıbbi alanda binlerce yıldır kullanıldığı bilinmektedir. Humik maddeler, bitki ve hayvan ürünlerinin çürümesi ile meydana gelen canlı bir maddedir. Humik maddelerin tedavi edici etkisi biyolojik, termal, kimyasal ve mekanik etkiler ile sağlanmaktadır. Humik, doğal tedavide çamur (peloid) banyoları şeklinde en iyi onarıcı madde olarak kullanılmakta olan ve vücut üzerinde birçok olumlu etkiye sahip doğal moleküllerden biridir. Çamur banyoları vücudu stresten korumak, güzel bir cilt sağlamak ve önemli mineralleri deri yüzeyinde toplamak için uzun zamandır uygulanmaktadır. Bu amaçla yurtiçi ve yurtdışı literatür ve web siteleri irdelenerek humik maddelerin termal turizmde kullanım alanları hakkında elde edilen veriler değerlendirilmiştir.*

*Bu bildirinin amacı; humik maddelerin termal turizm sektöründe kullanımını, bu sektörde girişimcilik faaliyetlerinin mevcut durumunu ve Türk termal turizm endüstrisindeki yatırımları ve devlet politikalarını irdelemektir.*

**Anahtar kelimeler:** Humik, Çamur, Sağlık, Termal, Girişimcilik.

## USE OF HUMIC SUBSTANCES IN THE HEALTH SECTOR AND ENTREPRENEURSHIP ACTIVITIES

### ABSTRACT

*Humic substances are natural gifts that have been used for thousands of years in the beauty and medical fields. Humic is a live substance that caused by decay of plant and animal products. Humic substances therapeutic effect is provided with the biological, thermal, chemical and the mechanical effects. Humic is the best restorative natural treatment material used in the form of mud (peloid) baths. Humic is one of the natural molecules which have many positive effects on the body. Mud (peloid) baths are applied to protect the body from stress and provide beautiful skin for a long time to collect important minerals on the skin surface. For this purpose domestic and foreign literatures and web sites were*

*examined. Data were obtained from the thermal tourism sector and with this data humic substances application areas were evaluated.*

*The purpose of this paper is to examine the use of humic substances in the thermal tourism sector and also examine the current state of entrepreneurial activities, investments and the thermal state of politics in Turkish tourism industry.*

**Key Words:** *Humic, Mud (peloid), Health, Thermal, Entrepreneurship.*

## 1. Giriş

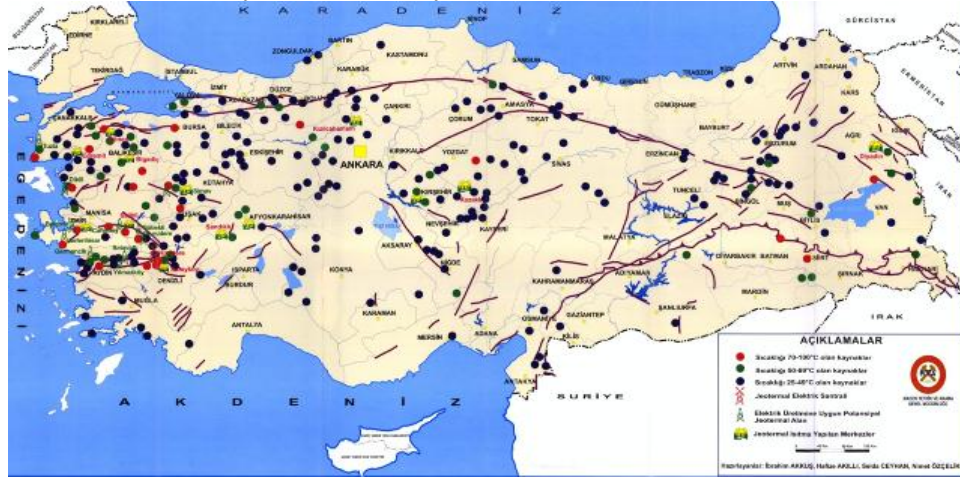
Gelişmiş ülkelerde sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak değişen dünya görüşü ile birlikte yaşam şekli ve kalitesine verilen önem hem artmakta hem de farklılaşmaktadır. İnsan sağlığının korunmasında, sağlıklı bir yaşam sürdürülmesinde doğal kaynakların kullanılması giderek daha fazla tercih edilmektedir. Bu noktada Türkiye uzun tarihi geçmişi, emsalsiz doğası, iklimi, zengin kültürü, geleneksel kaplıca ve Türk hamamı olgularının mevcudiyeti ile sağlık ve termal turizm çeşitlerinin gelişmesinde çok iddialı olabilecek bir potansiyeli barındırmaktadır.

Eski Yunan ve Çin’de turbaca zengin özel çamur yatakları yüzyıllar boyunca romatizma gibi değişik birçok hastalığın tedavisinde kullanılmıştır. Neron’un kaplıca çamurlarında banyo yaptığı, ayrıca Romalıların ılıca sularıyla oluşan çamurlardan yararlandıkları tarihi kaynaklarda yer almaktadır. Bu özel kaplıca çamurunun sağlık amacıyla çok eski yıllardan beri ülkemizde de kullanıldığı bilinmektedir. Çamur banyosu ve tedavisinde termal sularla yapılmış çamur akla gelir. Vücuda uygulandığında humik ve fulvik asit aracılığı ile deri altı tabakasına etki eden bu çamur; lenf ve kan dolaşım sistemini uyarma, bağışıklık sistemini geliştirme, hücresel aktiviteleri hızlandırma, gevşeme, vücudu stresten koruma vb. gibi insan sağlığında birçok iyileştirici etki göstermektedir. Humik madde; doğada bitki ve hayvan ürünlerinin çürümesi ile meydana gelen canlı bir maddedir. Jeolojik tortular, humik madde açısından zengin olan turba ve çamur bataklığını oluştururlar. Bu dönüşüm sürecine jeokimyagerler tarafından diagenesis adı verilir. Toprak biliminde ise böyle bir dönüşüme metamorfizma adı verilir. Jeolojik humik madde, linyit veya leonarditteki çeşitli kömür tiplerinden olan humik maddedir. Bu humik madde çoğunlukla, humik asitten meydana gelir ve çok fazla humin içerir (Erdurur, 2009). Humik maddelerin tedavi edici etkisi biyolojik, termal, kimyasal ve mekanik hareketler ile sağlanmaktadır. Humik maddeler doğal tedavide en iyi onarıcı madde olarak tıbbi alanda kullanılan vücut üzerinde birçok etkiye sahip doğal moleküllerden biridir.

Dünyanın farklı bölgelerinde birbirinden farklı jeolojik özelliklere sahip yerler bulunmaktadır. Bu farklılıklar dikkate alınarak her ülke kendi şartlarına göre sağlık ve termal turizm çeşitlerinden birini veya birkaçını ön plana çıkarmaktadır. Şekil 1’de görüldüğü gibi, ülkemiz jeotermal kaynaklar bakımından çok zengin ve

çok eski çağlardan beri kullanılan kaplıcalara sahiptir. Eskiden sadece hamamlarla sınırlı olan termal tesisler son yıllarda yerini birçok modern ünitelerden oluşan kaliteli ve çok yönlü tesislere bırakmıştır.

Şekil 1. Türkiye Jeotermal Kaynakları



Kaynak: <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11479/turkiyede-saglik-ve-termal-turizm.html>

Günümüzde teşhis ve tedavi merkezleri gibi bölümleri de içeren termal tesisler; genel ve özel yüzme havuzları, tedavi havuzları, masaj üniteleri, çamur tankları, buhar banyoları, sauna ve Türk hamamları gibi bölümlerden oluşmaktadır. Her ne kadar tıp ilerliyor olsa da doğal kaynaklara ilginin yüksek olmasının sebeplerinden biri de bu tip tesislerde sadece tedavi için değil dinlenmek ve dinçleşmek için çok iyi olanaklar bulunuyor olmasıdır. Türkiye jeotermal kaynaklar açısından dünya çapında bir potansiyele sahip olup, Avrupa'da kaynak potansiyeli açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sırada yer almaktadır. Alpin-Orojenik Kuşağı olarak adlandırılan genç bir dağ zinciri ve aynı zamanda önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer alan ülkemizde bulunan 1500'ün üzerindeki kaynaktan temin edilen termal sular, gerek debi ve sıcaklıkları gerekse çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır. Sıcaklıkları 20-110 derece arasında, debileri ise 2-500 lt/sn arasında değişebilen kaynaklara sahip bulunan ülkemiz, jeotermal kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasında değerlendirilmektedir. Yüksek mineralizasyon içeriği sayesinde etkin tedavi edici özelliklere sahip termal su potansiyelimizin benzersiz bir termal turizm ortamı sunmaktadır.

## 2. Türkiye'deki Çamur (Peloid) Banyoları

Kökene yüzyıllar öncesi Avrupa ülkelerine dayanan çamur banyoları pek çok yerde deva olması nedeniyle ülkemizde olduğu gibi dünyada da oldukça büyük bir popüleriteye sahiptir. Çamur banyoları, 40'lı ve 50'li yıllarda sadece belli bir grup yaşlı insana tedavi amaçlı sunulsa da 70'li yılların sonuna doğru doğal güzellik kaynağı ve antioksidan özelliği sayesinde yaşlanmayı geciktiren ve cildi toksinlerden temizleyen çamur banyoları güzellik amacıyla da talep görmeye başlamıştır.

Doğal çamur uygulamasında termal kaynağın etrafındaki çamur hiç bir işleme tabi tutulmadan banyo amaçlı uygulamalarda kullanılır. Ülkemizde bu tür uygulamalara daha sıklıkla rastlanmaktadır. Genelde 15-20 dakika süreli ve 40-45 derece sıcaklıkta bir çamur banyosu en etkili sonucu verir. Etkisini ilk uygulamadan sonra göstermeye başlayan çamur banyosu tedavi amaçlı ise en az bir kaç defa daha ve düzenli olarak kullanılmalıdır. Her seansta sıcaklığı ve dozu artırılmalı, özellikle sabah aç karnına uygulanmalıdır. Çamur banyosu, tedavi amacıyla uygulanacaksa bir uzman kontrolünde olması gerekir. Belli bir bölgeye ya da genel olarak uygulanabilen çamur banyosu genellikle kişinin vücudunun boynuna kadar olan kısmına kadar çamurda tutmasıyla gerçekleşir. Ülkemizdeki doğal çamur banyolarının bulunduğu iller ve banyoların özellikleri aşağıdaki gibidir:

*Dalyan Çamur Banyosu (Muğla):* Köyceğiz Gölü ile Dalyan kanalının keşiştiği yerdedir. Romatizma, bel hastalıkları, damar sertliği, kireçlenme, siyatik, tansiyon, kadın hastalıkları ve cilde iyi geldiği bilinmektedir. Çamur uygulandıktan sonra cilt üzerinde kuruması sağlanırsa, cilt gerilmiş, kırışıklar azaltılmış ayrıca deri gözenekleri de temizlenmiş olur. Uygulamada 39 derece sıcaklıktaki çamur banyosunda 40 dakika kaldıktan sonra duş alarak kaplıca havuzuna girilir. Kaplıca havuzunda geçirilen yarım saatlik süre çamur banyosunun yararını daha çok artırmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinden ziyaretçi akınına uğrayan Dalyan çamur banyosu şifa bulmak isteyen ünlü isimlerin de uğrak yeridir.

*Sart (Salihli) Çamur Banyosu (Manisa):* Salihli ilçesine bağlı Çamurhamamı Köyündedir. Romatizma, kireçlenme, kadın hastalıkları, cilt hastalıkları, egzama, böbrek taşı, kas-eklem hastalıkları, mide ülseri, bel ve boyun hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir. Çamur banyosunun 52 derece sıcaklıktaki suyu kalsiyum, sülfür ve sodyum bikarbonat içerir.

*Sandıklı Hüdayi Çamur Banyosu (Afyon):* Sandıklı'nın 8 km güneybatısında yer alır. Romatizma, eklem ve omurga kireçlenmeleri, kemik hastalıkları, sinir iltihapları, kadın hastalıkları ve kırık-çıkık tedavilerinde faydalı olduğu bilinmektedir. Bu çamur banyosu 68 derece sıcaklıktaki kaplıca suyunun toprakla karışmasından oluşur. Banyoda oluşan 40-45 derecelik çamur ile günde bir defa banyo yapmak yeterli görülmektedir.

*Susurluk-Kepekler (Ilica Boğazı) Çamur Banyosu (Balıkesir):* Balıkesir'e 60 km uzaklıkta, Susurluk'un 20 km kuzeyinde, Ilica Boğazı Köyündedir. Romatizma,

çocuk felci, kireçlenme, kadın hastalıkları, sinir iltihapları ve kırık-çıkık tedavilerinde etkili olduğu bilinmektedir.

*Kestanbol Çamur Banyosu (Çanakkale):* Ezine ilçesine 15 km uzaklıktadır. Kadın hastalıkları (iltihap, akıntı, adet düzensizliği vb.), romatizma, siyatik, kireçlenme gibi hastalıklarda yararlıdır. Çamur banyosunda bulunan 68 derece sıcaklıktaki suyun pH değeri 5,86'dır.

*Gölemezli Çamur Banyosu (Denizli):* Denizli'nin Gölemezli Kasabasında yer alır. Romatizma, deri hastalıkları (sedef, mantar, egzama), kireçlenme hastalıklarının tedavisinde faydalı olduğu bilinmektedir. Banyonun su sıcaklığı 35-50 derece civarındadır.

*Karahayıt Çamur Banyosu (Denizli):* Denizli merkeze 20 km uzaklıktaki Karahayıt kasabasıdır. Çamurun içerdiği bio minaraller, vitaminler, humik asit, linginin, humin, petkin özelliği ile cildi yenileyen hücreleri harekete geçirdiği ve cildi doğal güzelliğine kavuşturduğu biliniyor. Ayrıca romatizma, kireçlenme, siyatik, bel-boyun fıtığı, kadın hastalıkları, deri hastalıkları, karaciğer, sindirim ve mide rahatsızlıklarında da şifa kaynağı olduğu bilinmektedir. Ayrıca cilt için de birçok faydası vardır. Uygulama sonrası cilt gözenekleri açılır, cilt yumuşar, akne, sivilce ve siğillere tedavi edici etkisi vardır, çatlaklar ve selülitte karşı da etkilidir, cildi gererek kırışıklıkları azaltır ve cilde zindelik verir.

*Nasfaran Kaplıcası (Şırnak):* Şırnak ilinde bulunan bu kaplıcada biri çamur banyosu diğeri ise banyo ve içme olarak kullanılan iki kaynak vardır. Kumçatı Beldesine birkaç km uzaklıkta bulunan banyonun sivilce, egzama ve mantar hastalıklarına iyi geldiği bildirilmektedir.

*Besta Çamur Banyosu (Şırnak):* Şırnak il merkezinin 30 km kuzeydoğusunda bulunan çamur banyosunun kadın hastalıkları, cilt hastalıkları ve romatizmal hastalıklara iyi geldiği söylenmektedir. Kaplıcaya ulaşım yürüyerek ya da binek hayvanlarıyla sağlanmaktadır.

### 3. Türkiye'deki Termal Çamurların (Peloid) Özellikleri

Türkiye'de termal çamurun tedavi amacıyla insan vücuduna uygulanması (jeoterapi ve peloterapi) çok eski tekniklerden olup son zamanlarda giderek daha da popüler olmuştur. Ülkemizde birçok kaplıcada yerinde oluşmuş çamurlar tedavi ve farmakolojik amaçlarla kullanılmaktadır (Karakaya, 2009).

**Çamurun (peloid) özelliği:** Çamur banyosunda kullanılan çamurun içeriği; volkanik kül, kil ve yosundan oluşan toprak ve kaynak suyudur. Coğrafi ve iklim koşullarına göre her bölgenin çamuru, biyolojik ve mineral içeriğine göre farklılık gösterir. Çamur, bölgeye bağlı olarak, yüksek oranda tuz, selenyum, mangan, çinko ve bakır içerebilir. Hastalığın çeşidine göre çamurun değişik kombinasyonları kullanılır. Yoğun tuzluluk oranı açısından oldukça zengin tuz ve minerale sahip olan Lut Gölü çamuru en faydalı çamur olarak kabul edilir.

**Çamurun (peloid) faydaları:** Hem zihinsel, hem de fiziksel faydaları bulunan çamur banyosunun en yaygın kullanım alanı romatizmal hastalıklardır.

Kemikler ve eklemler üzerinde etkili olduğundan, romatizmal ağrılar, eklem hastalıkları, siyatik ve kireçlenme için oldukça faydalıdır. Ortopedik ameliyatlardan sonrası ya da kırılma sonucu hasar gören eklemlerin iyileşmesinde etkilidir. Bağışıklık ve sinir sistemini güçlendirir. Kadın hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Adet düzensizlikleri, adet sancuları, servikal ve vajinal akıntı gibi sorunların tedavisinde yararı gözlenmiştir. Cilt için sayısız faydaları vardır. Bunlardan bazıları akneleri temizlemesi ve siyah noktaları gidermesidir. Hamilelikte oluşan ya da güneşten kaynaklanan lekeleri giderme özelliğine de sahiptir. Cildi yumuşatır, kan toplanmasını engellediğinden cildi canlandırır. Cilde peeling etkisi yaparak, ölü deriyi temizler ve cildin pürüzsüzleşmesini sağlar. Sedef hastalığı, egzama gibi hastalıklara yararı kanıtlanmıştır. Antioksidan özelliğiyle kırışıklıklarla mücadele eden, yaşlanmayı önleyici (anti-aging) etkiye sahiptir. Ciltteki toksinlerin ve zararlı maddelerin emilerek vücuttan dışarı atılmasını sağlayarak detoks yapar. Selülitte karşı etkilidir, vücudu dinlendirerek yorgunluğu alır, iltihapları giderir.

**Çamur (peloid) uygulamaları:** Peloid banyolar şeklinde (tam, yarım ve oturma banyoları) ya da daha çok paketler şeklinde kullanılmaktadır. Paket tarzında uygulama en sık kullanılan peloid terapi yöntemidir. Çamur banyosu uygulamalarında mineralli bataklar, deniz ve delta balçıkları ve termomineral suyla karıştırılmış şifalı topraklar kullanılmaktadır. Paketler vücudun belli bölgelerine uygulanmaktadır. Sıcaklıkları 50 dereceye kadar olabilen çamurların uygulama süresi genellikle 30-40 dakikadır. Uygulama sıklığı da iki veya üç günde bir olup bir kürde ortalama 15-18 uygulama yapılmaktadır. Çamurların banyo şeklinde kullanımı daha çok turbalarla sınırlıdır. Tam çamur banyosu uygulamalarında suyun sıcaklığı 39-40 derece arasında tutulmakta olup banyo süresi 15-20 dakikadır. Bu tür banyolar haftada 2-3 kez olmak üzere bir kürde 8-10 defa uygulanmaktadır. Yarım banyo uygulamalarında suyun sıcaklığı 38-42 derece arasında tutulmakta olup banyo süresi 10-25 dakikadır. Bu tür banyolar haftada 2-3 kez olmak üzere bir kürde 10-12 defa uygulanmaktadır. Oturma banyosu uygulamalarında ise suyun sıcaklığı 39-44 derece arasında tutulmakta olup banyo süresi 15-30 dakikadır. Bu tür banyolar haftada 3-4 kez olmak üzere bir kürde 12-16 defa uygulanmaktadır. Uygulamalardan sonra ılık bir duş ile vücut çamurdan temizlenmektedir.

Çamur ılıca suyunun çıktığı yerdeki kaynaktan doğal olarak ya da başka yerde hazırlanmış toprağın termal su ile karıştırılması ile suni olarak elde edilebilir. Suni çamur uygulamasında ise kür amaçlı kullanılan su kaynağının etrafında oluşan çamur istenilen sıcaklığa ve niteliğe getirilerek insan vücuduna tatbik edilir. Çamur banyosu uygulamaları değişik şekillerde gerçekleştirilir. Bunlar;

*1.Çamur Banyosu:* Uygulama, içinde yaklaşık 350 ml. çamur bulunan küvette yapılmaktadır. Çamur sıcaklığı 38-42 derece, banyo süresi de en fazla 20 dakika olmaktadır. Bu süre içerisinde tedavi göreceği kişi gerek vücudunun bir kısmını gerekse tamamını çamur küvetlerine sokup, kapatılarak kürü gerçekleştirirler.

*2.Sıvama Çamur Uygulaması:* 42-45 derece sıcaklığındaki ve 15-20 kg. ağırlığındaki çamur sıvama masasında yaklaşık 20 dakika boyunca insan vücuduna tatbik edilir. Soyunma, çamur banyosu, duş ve giyinme için toplam 50 dakika önerilmektedir.

*3.Beleme Çamur Uygulaması:* Diğer uygulamalardan farklı olarak çamur insan vücuduna kuru olarak tatbik edilmektedir. Çamur sıcaklığı 54-56 derecedir. Uygulama masası üzerinde ve önceki uygulamalarla aynı süre içerisinde tatbik edilmektedir.

*4.Fango-Parafango:* Çamura parafin karıştırılarak yapılan uygulamadır. Parafinle karışan çamur, beyaz renk almaktadır. Uygulama masası üzerinde ve vücut ısısında bir çamurla uygulanır. Amaç sinirlerin rahatlatılmasıdır. Mumun ana maddesi olan parafinden yararlanılarak yapılan bu uygulama, daha çok termal merkezlerin güzellik ve bakım salonlarında yapılmaktadır. Uygulamanın en önemli etkisi zayıflamak isteyen ve selülit problemi olan kişiler üzerinde görüldüğü savunulmaktadır. Ayrıca varis tedavisinde de bu uygulamadan faydalanılmaktadır.

#### 4. Sağlık Sektöründe Girişimcilik

Günümüz sağlık sektöründe sağlık turizmi alternatif tedavi yöntemleri ile ön plana çıkan ve talep gören sektörlerdedir. Sağlık turizm çeşitlerinden olan termal turizm; mineralize termal su banyosu, içme, inhalasyon, çamur banyosu gibi çeşitli türdeki yöntemlerin yanında iklim kürü, fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destek tedavilerini de kapsayan turizm hareketi olarak tanımlanır. Türkiye jeotermal kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasında yer almaktadır. Ülkemizin termal suları hem debi ve sıcaklıkları hem de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sularından daha üstün nitelikler taşımaktadır. Termal sularımız doğal çıkışlı ve bol su verimli, humik madde değeri yüksek, kükürt, radon ve tuz bakımından zengindir. Ülkemiz sıcaklıkları 20 derecenin üzerinde, debileri ise 2-500 lt/sn arasında değişebilen 1500'den fazla kaynağa sahip bulunmaktadır. Ancak bu merkezlerin çoğu yeterince uzman personele sahip olmadığından çağdaş tedavi yöntemlerini uygulayamamaktadır (Avcıkurt, 1998).

Türkiye'deki termal turizmin mevcut durumu incelendiğinde; termal tesisler daha çok güzelleşmek, daha sağlıklı olmak, stresten uzaklaşmak, bedeni ve aklı dinlendirmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre 46 ilde toplam 190 termal merkez bulunmaktadır. Termal turizm merkezlerinin bazı illere göre dağılımı Şekil 2 üzerinde gösterilmiştir. Turizm işletme belgesi almış 30 tesisin toplam yatak kapasitesi 8.562'dir. Turizm yatırım belgesi almış 10 tesiste toplam 2.461 yatak bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 16.000 yatak kapasiteli 156 tesis ise yerel idare tarafından belgelendirilmiştir. Bu veriler termal kaynakların gerektiğince değerlendirilemediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Termal Turizm Merkezlerinin İllere Göre Dağılımı

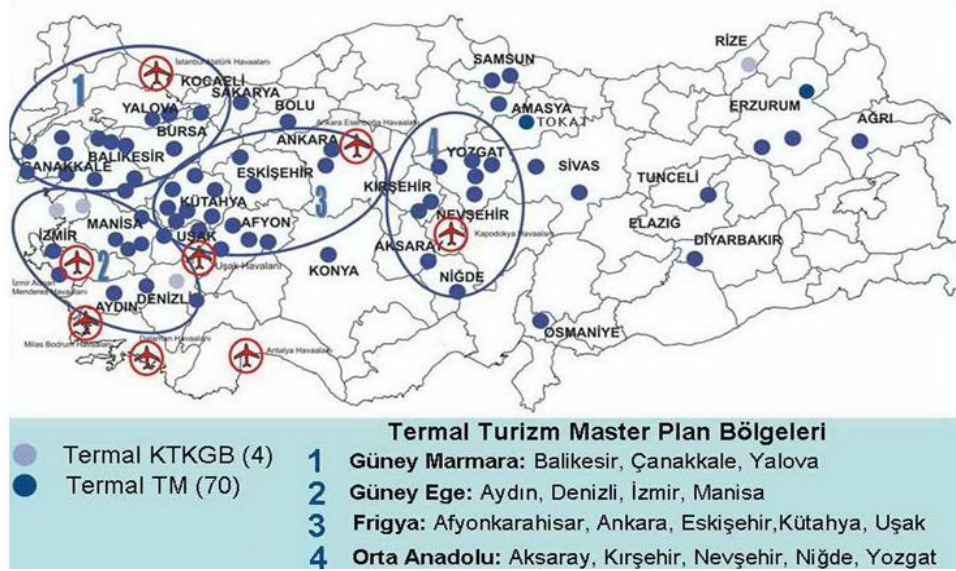


Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Türkiye’de 1500 civarında termal su kaynağı bulunmasına rağmen bu potansiyelin ancak %5’ler civarında kullanılması büyük bir değer kaybına yol açmaktadır. Ülkemizdeki termal kaynaklar ağırlıklı olarak özel idare veya belediyeler tarafından değerlendirilmekte ve işletilmektedir. Son yıllarda özel girişimcilerin yatırımları artış gösterse de termal tesis yatırımı bakımından özel sektörün payı oldukça düşüktür. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013 çalışmasının Türkiye turizmi için en önemli faydası ülkemizin sahip olduğu alternatif turizm potansiyellerinin tespiti ve planlı bir şekilde koruma-kullanma dengesi içerisinde ülke turizmine kazandırılması için izlenecek olan stratejileri belirleyip eylem planı haline getirmiş olmasıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığınca sağlık ve termal turizme yönelik yürütülmekte olan çalışmalar ülke turizm gelirlerinin arttırılmasının yanında bölgesel gelişmeye de destek olunması açısından ele alınmakta, ülke genelinde turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında yürütülen projeler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu proje çalışmaları ile öz ve yenilenebilir olan jeotermal kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasına yönelik olarak geleneksel kaplıca kullanımından farklı bir anlayış ve yaklaşım geliştirilmeye çalışılmaktadır (Durukal, 2002). Bu eylem planının ana kararları kapsamında hazırlanan Termal Turizm Master Planı’nın (2007-2023) birinci etabı çerçevesinde tüm ülke bazında termal turizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Bugüne kadar Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş ve halen yürürlükte bulunan termal odaklı 4 adet Termal Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ile 70 adet Termal Turizm Merkezinde planlanan alanlarda, kısıtlı sayıda da olsa üretilen kamu arazilerine turizm yatırımcılarının ilgisi beklenmektedir.



Şekil 3. Türkiye Termal Turizm Master Planı



KTKGB (Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri) / TM (Termal Turizm Merkezleri)  
 Kaynak: <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11493/termal-kultur-ve-turizm-koruma-ve-gelisim-bolgeleri-ile-.html>

Turizm sektörüne İstanbul haricindeki bölgelerde 3 yıldız ve üzeri otel yatırımlarında kurumlar veya gelir vergisine uygulanacak indirim oranları ile toplam yatırımın %10 ile %25 oranında yatırıma katkı oranları ile bölgesel desteklerden teşvik sağlanmaktadır. Termal turizme yatırım yapmayı düşünen girişimcilere verilecek teşvikler şöyle sıralanmaktadır: Kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi, haberleşme kolaylıkları, yabancı personel ve sanatkar çalıştırılması, turizm kredilerinin öncelikle kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinde yapılacak yatırımlara tahsisi, orman fonuna katkının taksitlendirilmesi, elektrik, su ve doğalgazda indirim.

Termal turizmin geliştirilmesine yönelik olarak bünyesinde kür parkı, kür merkezi ve konaklama entegrasyonunu sağlayan tesisler bulunduran uluslararası standartlara sahip nitelikli tesislerin sayısı ile birlikte, turizm geliri ve turist sayısının artırılması hedeflenmekte ve termal sularımızın yıkanma amaçlı kullanımı dışında insan sağlığı, zindelik, rekreasyon, eğlence, dinlence ve spor tesisleri gibi imkanların yer aldığı ve tüm yıl boyunca hizmet verebilen tesisler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu tür modern tesislerin özendirilmesiyle bir yandan insanoğlunun sağlık ve rekreatif amaçlı ihtiyaçlarına günün sağlık teknolojisine uygun cevap verilmesi beklenirken, diğer yandan da geleneksel Türk kaplıca ve hamam kültürünün çağdaş mimari ve işletme sistemi içerisinde birlikte değerlendirilmesiyle ülkemize özgü bir markalaşma ve tanıtım boyutu kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda ülkemizin sahip olduğu jeotermal

potansiyeye bağlı olarak en önemli alternatif turizm türlerinden biri olan sağlık ve termal turizm konusunda öncelikli olarak ülke genelindeki potansiyel ve yatırım alanları belirlenmiştir. Tüm bu çalışmalar tamamlandığında termal turizm merkezlerindeki yatak kapasitesinin 2023 yılında 500.000 termal yatağa yükseltilmesi hedeflenmektedir. Önümüzdeki orta ve uzun vade turizm hedeflerinde ülkemizin dünyanın en önemli sağlık ve termal turizm destinasyonu olması hedeflenmektedir.

## 5. Sonuç

Termal kaynaklardan yararlanmak suretiyle oluşturulan kaplıca etkinliklerinin ülke ekonomisine katkısı büyüktür. Termal tedavi insanlarda belirli alışkanlıklar oluşturur ve her yıl tedavinin tekrarlanmasına neden olur. Böylece ülke turizmi açısından hem sürekli bir gelir sağlanmış hem de turizm mevsimlik olmaktan kurtarılmış olur. Sağlık turizmi işletmelerinin sağlık gelirleri ile konaklama gelirleri yaklaşık yarı yarıyadır. Konaklamaya gelenler genellikle sağlık hizmetlerini de talep edeceklerinden işletmelerin gelirleri yükselecektir. Sağlık turizmi yatırımları, genellikle emek-yoğun olarak değerlendirilmektedir. Sağlık personeli ve diğer vasıflı personel açısından istihdam avantajı sağlamaktadır. Termal turizmin yaygınlaşmasının sağlayacağı olanaklardan bazıları; tesislerde yüksek doluluk oranına ulaşılması, insan sağlığını iyileştirici etkisinin yanında zindelik, eğlence ve dinlenme olanağı sağlaması, kür merkezleri entegrasyonuna sahip tesislerin maliyetini çabuk geri ödeyen, karlı ve rekabet gücü yüksek yatırımlar olması olarak sıralanabilir.

Sağlık ve Kültür Turizm Bakanlığı politikaları içinde termal turizm öncelikli olarak yer almalıdır. Kullanılmak istenen yöresel termal, mineralli su veya peloid kaynakların fiziksel, kimyasal analizleri uygun şekilde yapılmalı ve bilimsel temelde termal tedavide kullanım imkânları üzerine tıbbi balneolojik değerlendirme raporları hazırlanmalıdır. Kurulacak tesisler uygun ve rasyonel şekilde bilimsel kullanımlara yönelik organize olmalıdır. Bilimsel ve çağdaş kaplıca tıbbi kavramının gelişip güçlenmesi için balneolojik kaynakların olumlu etkileri ve çeşitli hastalıkların tedavisindeki etkinlikleri yapılacak kaliteli bilimsel araştırmalarla ispatlanmalıdır. Balneolojik kaynakların yoğun olarak bulunduğu merkezlerdeki Tıp Fakültelerinde, Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Anabilim Dalları ve bunlara bağlı termal klinikler kurulmalıdır. Termal tesislerde mutlaka tıbbi ekoloji ve hidroklimatoloji uzmanı hekim istihdam edilmelidir. Personel yetiştirmeye yönelik eğitim kurumları oluşturulmalıdır. Yurt dışından Türkiye'ye hasta getirecek sigorta şirketleriyle koordinasyon kurulmalıdır. Tanıtım ve bilgilendirme yapılmalıdır. Termal turizm tesisleri hastanelerle sürekli iletişim içerisinde olmalıdır. Genel sağlık sigortası yeniden gözden geçirilip, özellikle ilaç israfını azaltıcı önlemler alınarak, kaplıca tesislerinin modernleştirilmeli, fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezleri artırılmalıdır.

Teşvikler, arazi tahsisi, gelir vergisi ve enerji indirimi gibi özendirici politikalar ile termal turizmi geliştirmeye yönelik girişimcilik faaliyetleri sonucunda; 12 ay, dört mevsim turizm imkanı yaratılarak tesislerde yüksek doluluk oranları elde edilebilecek, sürekli istihdam oluşturulabilecek, yatırım ve işletme karlılığı elde edilebilecek (kür uygulamalarının 14-21 gün arasında olması nedeniyle), yüksek iç turizm talebi karşılanabilecek, bölgesel dengesizliklerin kıyı alanları dışına yaygınlaştırılması sağlanabilecek, yaşlanan Amerika ve Avrupa nüfus yapısının oluşturduğu talepten yararlanılabilecek, Orta Doğu ve komşu ülkeler aracılığı ile ülkemizin sağlık ve termal turizm pazar payının artırılması sağlanabilecektir. Bu bağlamda jeotermal kaynaklar açısından önem arz eden ülkemizde termal turizmin hangi çeşitlerinin uygun olduğu tespit edilip girişimcilik faaliyetleri özendirilmeli ve beraberinde markalaşma çalışmaları yapılarak dünya pazarında tanınırlığı sağlanmalıdır.

### **Kaynaklar**

- Avcıkurt C., Çeken H., 1998. Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi ve Geliştirilmesi, Azim Basımevi, TUGEV, Yayın No:47, İstanbul.
- Durukal, H., 2002, Türkiye’nin Boşa Akan Suları, Turizmde Vizyon, Yıl 1 (3 ), İstanbul.
- Karakaya M., Karakaya N., 2009. Kaplıca Tedavisinde Kullanılan Termal Çamurların Uygunluğunu Belirleyen Parametreler, 1. Tıbbi Jeoloji Çalıştayı, Ürgüp, Nevşehir.
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11493/termal-kultur-ve-turizm-koruma-ve-gelisim-bolgeleri-ile-.html> (21.03.2012)
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11479/turkiyede-saglik-ve-termal-turizm.html>
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11484/kultur-ve-turizm-bakanliginin-yaklasimi-ve-hedefleri.html> (21.03.2012)
- <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10392/saglik-ve-termal-turizm.html> (21.03.2012)